

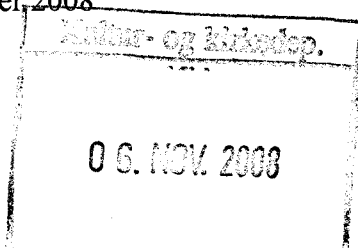
Den norske Forfatterforening

Kultur- og kirkedepartementet
Postboks 8030 Dep
0030 Oslo

30. oktober 2008

Oslo,

postmottak@kkd.dep.no

Deres ref.: 2006/00143 KU/KU1 1LK:sko

2006 143-060

HØRINGSSVAR TIL LEVEKÅRSUNDERSØKELSEN BLANT KUNSTNERE

Innledning

Vi viser til Telemarksforskning-Bøs rapport, "Kunstnernes aktivitet, arbeids- og inntektsforhold, 2006", og Kultur- og kirkedepartementets invitasjon om å bidra med høringssvar.

Mange kunstnerorganisasjoner har lenge etterlyst en levekårsundersøkelse blant norske kunstnere, og vi er glade for at den nå foreligger. Svarprosenten for undersøkelsen som helhet er på 39,3 %. For Den norske Forfatterforenings medlemmer ligger svarprosenten på 34,3. Litt overraskende opplyses det at det har vært problemer med å innhente fødselsnummer på 68 av Den norske Forfatterforenings medlemmer. Disse forfatterne har dermed vært ekskludert fra å delta i undersøkelsen, selv om vi vitterlig har fødselsnummer på samtlige av våre medlemmer. Uten kjennskap til statistisk metode vil vi anta at representativiteten i svarene ville ha blitt bedre om også disse 68 medlemmene hadde mottatt skjemaet.

Med utgangspunkt i disse forholdene er det viktig å understreke de store ulikheter mellom forfatters inntekter. Dette illustreres også tydelig i Telemarksforsknings rapport side 138 som sammenlikner gjennomsnittsinntekt og medianinntekter for de ulike kunstnergruppene. Her avdekkes et stort avvik mellom gjennomsnittsinntekt og medianinntekt hos skjønnlitterære forfattere. Det at medianinntekten er så vidt mye lavere enn gjennomsnittsinntekten forklares med at noen få av respondentene relativt sett har tjent så mye at det trekker opp gjennomsnittet. I tillegg til at vi registrerer dette store avviket, er vi bekymret for at gjennomsnittstallene i seg selv er for høye for forfatterne som gruppe, både på grunn av de forholdene vi allerede har vist til, og fordi tilbakemeldinger på rapporten fra våre medlemmer støtter dette.

Dessuten har mange av forfatterne begrunnet det faktum at de ikke har svart, med uoversiktlig økonomi, mange arbeidsgivere og store ulikheter fra år til år. Å forsøke å skaffe seg oversikt over egen økonomi litt tilbake i tid, er arbeidskrevende. Det er derfor all grunn til å bruke tallene for gjennomsnittsinntekter med stor varsomhet.

Vi vil i vårt høringssvar legge hovedvekten på tre forhold som har stor betydning for de skjønnlitterære forfatternes levekår.

Lav inntekt fra kunstnerisk arbeid, rekrutteringsproblematikk/langsiktighet og pensjons- og trygderettigheter.

Inntekt kunstnerisk arbeid

Levekårsundersøkelsen konstaterer at en svært stor andel av de skjønnlitterære forfatterne har inntekter som ligger godt under gjennomsnittet på 216.500 kroner fra kunstnerisk arbeid. Kunstnerisk arbeid omfatter her markedsinntekter for salg av bøker, garantiinntekter, arbeidsstipender fra Statens kunstnerstipend, andre stipender og kollektive vederlagsmidler.

Det er to forhold vi vil peke på i denne sammenhengen. 1) Svært mange forfattere vil, slik vi har pekt på i innledningen, ha langt lavere inntekter fra sitt kunstneriske arbeid enn 216.500 kroner, 2) Selv de forfatterne som kommer opp på denne gjennomsnittsinntekten vil være avhengig av annet arbeid for å dekke leveomkostninger for seg og sin familie i dagens Norge.

I en slik sammenheng vil det i dag hevdes at mange forfattere har høyere utdanning og dermed vil kunne forsørge seg ved hjelp av annet enn kunstnerisk arbeid. Undersøkelsen viser også dette. Undersøkelsen deler dette arbeidet opp i ikke kunstnerisk arbeid og kunstnerisk relatert arbeid, men uansett arbeidstype er det opplagt at heltidsforfatteren er en sjeldenhet i den norske virkeligheten. For mediankunstneren vil en enda større andel av inntekten måtte komme fra annet enn kunstnerisk arbeid, hvilket fører til at det vil bli brukt lang tid på en relativt liten produksjon. Den kunstneriske utviklingen vil også måtte bli langsom, og trolig øke sjansen for at en såkalt medianforfatter avbryter sitt forfatterskap.

Det er svært viktig å være klar over at selv om undersøkelsen peker på at det finnes andre kunstnergrupper som i snitt har det vanskeligere økonomisk enn forfatterne, så viser undersøkelsen at skjønnlitterære forfatters inntekt overveiende (det finnes unntak) ligger langt under inntektene i samfunnet for øvrig. I følge Statistisk årbok for 2006, var månedlig gjennomsnittsinntekt på kr 31.565 for heltidsansatte. Ganger man dette beløpet med 11 og legger til 10,2 % feriepenger vil gjennomsnittlig årsinntekt utgjøre 382.630. Dette betyr at dersom en fortsetter omdisponeringen av garantiinntekter til arbeidsstipender (slik det legges opp til i forslaget til statsbudsjett), uten at en sikrer at de omdisponerte pengene går tilbake til den kunstnergruppen som mister garantiinntektene, i form av arbeidsstipend, så har man i realiteten allerede konkludert med at kunstnernes gjennomsnittsinntekter ikke behøver å heves. For noen grupper, snarere tvert imot. En legger opp til at kunstnergruppene skal slåss seg i mellom for å opprettholde sitt lave inntektsnivå. At det kommer nye stipender og at en diskuterer fordelingen av disse er naturlig, men at penger tas fra kunstnergrupper som har median- og gjennomsnittsinntekter langt under normalen for resten av samfunnet vil være en dårlig kunstnerpolitikk.

Rekruttering og langsiktighet

Det er naturlig å sammenlikne undersøkelsen fra 2006 med undersøkelsen fra 1993-94. En sammenlikning viser at kunstnergruppen på tross av dårlige økonomiske betingelser har økt. En sammenlikning viser også at kunstnernes inntekter ikke holder tritt med resten av befolkningens lønnsvekst. Undersøkelsen diskuterer deretter hva som kan være årsaken til at kunstnergruppen blir større, selv om inntektene til gruppen sakker akterut i forhold til resten av samfunnet. Forklaringen kan eventuelt være, mener undersøkelsen: at kunstnerne har en tendens til å overvurdere seg selv og sitt personlige potensial og muligheten å bli en av de få kunstnerne som faktisk blir rike og berømte (jf de store forskjellene innad i kunstnergruppen).

Vi ser ikke bort fra at dette kan være en medvirkende årsak til at gruppen vokser. Undersøkelsen sier imidlertid også at selv om kunstnerbefolkningen har økt sterkt, så har det ikke ført til noen foryngelse i gruppen. Vi mener igjen at det er relevant å diskutere om ikke en kunstner som innser at de økonomiske betingelsene ikke kommer til å bli annerledes for ham eller henne enn for andre kunstnere, vil være tilbøyelig til å avslutte sitt kunstneriske virke etter noen år, og at denne undersøkelsen tyder på at dette faktisk skjer. Det er i så fall et stort hinder for langsiktig tenkning og utvikling og fornying av en profesjonell kunstnergruppe.

Pensjons- og trygderetter

De aller fleste skjønnlitterære forfattere kommer innunder kategorien selvstendig næringsdrivende. I realiteten kombinerer forfatterne lønnsinntekt med inntekt som selvstendig næringsdrivende. Både lønnsinntekten og inntekten som selvstendig næringsdrivende vil variere sterkt fra år til år. Royaltyinntekter og inntekter fra ulike "forfatteroppdrag" er pensjonsgivende, på samme måten som garantiinntekter og kunstnerstipender som regnes som lønnsinntekt også er det. Dette tilsvarer de generelle reglene, og innebærer i realiteten at forfattere så godt som aldri vil komme innunder Otp-ordning eller ha rett til offentlig tjenstepensjon slik alle andre lønnstakere i Norge etter hvert vil gjøre. Verken GI eller kunstnerstipender gir rett til denne typen pensjon, selv om dette regnes som lønnsinntekt. Forfattere med "vanlig" lønnsinntekt i tillegg til næringsinntekten har ofte mange arbeidsgivere og står dermed ofte heller ikke i et ansettelsesforhold som gir rett til Otp eller offentlig tjenstepensjon.

Levekårsundersøkelsen peker på at årsaken til at ikke flere skaffer seg individuelle pensjonsordninger henger sammen med at det på kort sikt vil innebære enda lavere disponible inntekter. Vi er ganske sikre på at dette er en riktig forklaring, men vil også peke på at næringsinntekten til en forfatter som bruker noen år på å skrive en bok i perioder vil være svært lav, og ettersom pensjonssparing med skattefradrag kun gjelder når næringsinntekten overstiger 1G, så vil dette føre til at pensjonssparing med slikt skattefradrag i mange år vil være uaktuelt.

Reglene for pensjonssparing er ikke tilpasset virkeligheten til selvstendig næringsdrivende kunstnere med lav og ujevn størrelse på inntekten, ofte med mange arbeidsgivere. Mange skjønnlitterære forfattere vil derfor ende opp enten som minstepensjonister eller med å få utbetalt en langt lavere pensjon enn "vanlige" arbeidstakere etter et langt yrkesliv.

Når det gjelder trygdeytelser, har selvstendig næringsdrivende rett til sykepenger fra 17. sykedag, men kun ut fra 65% av inntektsgrunnlaget. Det er mulig å tegne tilleggsforsikring i NAV og slik oppnå rett til en utbetaling på 100%. Levekårsundersøkelsen viser at 8 % av de selvstendig næringsdrivende har tegnet slik forsikring. Det vil si så godt som ingen. Noe av årsaken er den samme som for pensjonsforsikringen: forfatterne har dårlig råd, men årsaken er også manglende kjennskap til systemet. Mange NAV-kontor mangler selv også kjennskap til og oversikt over det feltet vi tilhører. Kan hende fordi det ofte dreier seg om små summer. Mange kunstnere er selvstendig næringsdrivende, men deres virksomhet skiller seg klart fra andre selvstendige næringsdrivendes. Mer informasjon om kunstneres rettigheter og faktiske muligheter burde prioriteres høyere.

Konklusjon

Noe av det viktigste for en forfatter er å ha tilgang til potensielle kjøpere gjennom tilstedeværelse og synlighet i en bokhandel. Dette har vært et større problem de siste årene enn det har vært tidligere, uten at det er noe som direkte angår denne levekårsundersøkelsen hvor det er kunstnerøkonomien i seg selv som diskuteres. Endring i distribusjonsvilkårene vil imidlertid alltid ha betydning for forfatterøkonomi og muligheten for å bygge forfatterskap, og er dermed svært viktig, selv om det i liten grad diskuteres i denne sammenhengen.

I et lite språksamfunn som det norske vil likevel aldri markedet kunne sørge for at vi får den litteraturen vi ønsker oss i Norge. Vi vil ikke kunne opprettholde en bredde og sørge for nyrekruttering og en langsiktig bygging av forfatterskap utelukkende via bokmarkedet. At det finnes arbeidsstipend for kunstnere i det norske samfunnet vil være et leve eller ikke leve for storparten av norske forfattere i perioder. Og da er en ikke bare nødt til å se på antallet slike stipender, men på størrelsen. I dag sikrer ikke statens kunstnerstipend forfatterne en inntekt de kan leve av, selv når de har slike stipender. Det året en forfatter utgir bok vil han eller hun i en del tilfeller kunne oppnå en inntekt til å leve av, men i årene innimellom bokutgivelsene, vil forfatteren måtte skaffe seg annet arbeid enn det kunstneriske for å oppnå en relativt anstendig inntekt. Vi tror at om en ønsker seg en kunstnergruppe som ikke forgubbes, hvor de nye kunstnerne kan utvikle seg profesjonelt og over tid, og ikke omskolerer seg etter å ha brukt ti år på å etablere seg, idet de innser at de ikke kommer til å bli vinnerne i det store lotteriet, så må stipendenes størrelse økes. Dette ser en også svært tydelig når en kommer inn på området som har med pensjons og trygderetter å gjøre. Mange arbeidsgivere, mange små oppdrag, litt lønnsinntekt og litt næringsinntekt, gjør at mange kunstnere faller utenfor de gode trygde- og pensjonsordningene som resten av befolkningen omfattes av.

Vi viser ellers også til Norske Dramatikers Forbunds høringssvar, og deres innspill om trygderettigheter og forenkling av skatteregler. Disse innspillene vil i stor grad gjelde tilsvarende for norske forfattere.

Vennlig hilsen
Den norske Forfatterforening

Anne Oterholm
leder